

## gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserte) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 8. novembra 1895.

### Politiški oddelek.

#### Volilna borba.

Sedaj se vrši volilna borba po naši deželi. Nova katoliška stranka ruje proti narodni stranki huje, kot so nekdanj nemškutarji. Moške, ki so osiveli v narodni borbi, ki so zaradi svojega narodnega prepričanja že škodo trpeli, se sedaj grde od mladih agitatorjev, ki še le stopajo v javno življenje in jih proglašajo za brezverce in izsesavalce našega naroda. Po deželi se naša narodna stranka opisuje za krdelo brezvercev, pristaši katoliške stranke se pa ponašajo z vero, kakor nekdanj farizej v templji. To je pa vse le goli humbug in nič drugega. Ko bi bilo jim toliko za vero, bi gotovo tedaj se bili oglasili, ko so pristaši njih stranke glasovali na Dunaji, da se odstavijo verska vprašanja z dnevnega reda.

Na drugi strani se pa narodni stranki podtika slabo gospodarstvo z deželnim premoženjem. Koliko je na tem resnice, je pač najbolje vidno iz tega, da so v naši deželi najnižje naklade, če tudi druge dežele, imajo boljše vire. Za vse večje izdatke, kakor za gledališče, za deželno bolnico glasovali so tudi pristaši naše katoliške stranke, torej so tudi soodgovorni.

Tudi z zabavljanjem proti židovskemu liberalizmu in velikemu kapitalizmu deluje se proti narodni stranki. Zatrjuje se volilcem, da so slovenski liberalci, kakor navadno imenujejo slovensko narodno stranko, ravno taki, kakor tisti židovski liberalci, katerim so nedavno pokazali vrata iz mestnega zbora na Dunaji. Vprašati se moramo, katera slovenska stranka se je na Dunaji pajdašila z židovskimi liberalci? Morda narodna? O ne, to so bili možje, katere naša katoliška stranka vriva baš sedaj našemu narodu za deželnozborske zastopnike. Kako se pač more prav imenovati tako zavijanje?

Naša katoliška stranka je v svojem glasilu objavila cel gospodarski program. Ta program se glasi takole: „Posebej povdarjamo, da je naš namen skrbeti za

zdravo, splošno ljudsko omiko, truditi se za naše narodne pravice, braniti domačo zemljo proti špekulaciji mejnarodnega velikega kapitala in skrbeti pred vsem za steber slovenskega naroda — za naš kmečki stan. Z vsemi silami hočemo pospeševati živinorejo in delati na to, da se kmetu vrnejo njegove stare pašne pravice, vzlasti da se v starih mapah kot pašniki vpisane parcele v novem katastru zopet vpišejo za pašnike.

Volilna pravica se mora razširiti na vse stanove, ki so sedaj izključeni od nje; vzlasti pa se morajo pomnožiti zastopniki kmečkega stanu.

Podpirati hočemo težnje, da se ustanove kmečki domovi in gospodarske zadruge, da se uravnajo hudourniki, v suhih pokrajinah napravijo vodovodi in da se povzdigne trtoreja in sadjereja. Posebno hočemo pospeševati snovanje in delovanje narodnih posojilnic po načinu Raiffesenovem, pospeševati prizadevanje, da se notarijat podržavi, vsaj pa preje ko mogoče omeji prisilna legalizacija; delovati na to, da se zavarovanje proti ognju in drugim elementarnim neugodam in zavarovanje živine podeželi; prizadevati se, da se sklene tak lovski zakon, ki bode varoval kmeti; pospeševati graibo novih železnic na Kranjskem; prizadevati se, da se povodom nove pravosodne organizacije osnuje zadostno število kolegijalnih sodišč po raznih krajih naše dežele in v obče novi sodnijski okraji razdelijo tako, da bo ugajalo potrebam ljudstva, podpirati težnje, da se uvedó mirovna sodišča; sploh, delovati v vseh strokah za duševni in gmotni blagor ljudstva!“

Reči moramo, da bi sprava mej narodno in katoliško stranko bila lahko mogoča, ako bi se poslednja faktično mislila držati tega programa. Skoro vse točke so prepisane iz programa narodne stranke. Za večino teh stvari se že dolgo bore možje narodne stranke.

Glede volilne pravice je narodna stranka vedno bila vsaj toliko na demokratičnem stališču, kakor je naša katoliška stranka. Kateri slovenski poslanci so se uprli razširjenju volilne pravice pod grofom Taaffejem, mari ne

tisti, kateri pripadajo naši katoliški stranki. Vodja te stranke je v deželnem zboru posebno kaj neprijazno govoril glede volilne pravice delavcev. Veseli pa nas, da je ta točka v programu naše katoliške stranke sedaj pred volitvami. Ne zaradi tega, da bi morda se nadejali, da bode naša katoliška stranka volilno pravico v deželnem zboru razširila, ako bi imela večino; temveč zaradi tega, ker vidimo, da naš narod spoznava važnost razširjenja volilne pravice, ker sicer bi pred volitvami naša katoliška stranka te stvari ne rabila za agitacijsko sredstvo.

Tudi o gospodarskih zadrugah govori ta načrt. Pri tem pa pač moramo poklicati naši katoliški stranki v spomin, da je nedavno bila drugih mislij. Osnovo tacihi zadrug je predlagala že Taffejeva vlada, a to ni oviralo naše katoliške stranke, da ne bi bila pomagala te vlade vreči in tako koristno stvar zavleči. Sicer pa stvar spada pred državni zbor in o tem se pred deželnozborskimi volitvami še ni potrebno razgovarjati.

Kar se tiče podržavljenja notarjata, le to omenimo, da stvar spada pred državni zbor. Tako lahka pa stvar ni, kakor si bi kdo mislil, in če bi bila ta naprava potem cenejša, kot je sedaj, je še jako dvomljivo. Toliko je gotovo, da bi moral za to biti precej obširen aparat. Sicer pa mi nismo proti temu, da se to vprašanje temeljito pretrse in sklene, kar se bode spoznalo prebivalstvu v prid.

Podeželenje zavarovalnic je pa zopet jedno tistih stvari, katere je prevzela katoliška stranka od narodne. Stvar je že pred osmimi leti izprožil g. prof. Šuklje v deželnem zboru. Za njegov predlog so tedaj glasovali narodni poslanci. Pozneje je pa stvar zaspala. V deželnem zboru ni več prišla v razgovor, niti narodni, niti katoliški poslanci niso več govorili o stvari. Naša katoliška stranka pravi baš, da se je to zgodilo gosp. Hribarju na ljubo. Da bi jo gospodje Šuklje, Klun, Povše bili g. Hribarju na ljubo zanemarili, ne verjamemo, če so jo pa, zakaj pa naša katoliška stranka več tako malomarnih poslancev zopet kandiduje.

Po našem mnenju je pa pravi povod tak. Ko je gosp. Šuklje stavil predlog, je še mislil, da bode lahko mogoče, da se osnuje deželna zavarovalnica, pri kateri bodo vsi posestniki prisiljeni se zavarovati. Pokazalo se je pa, da bi za to bilo treba državnega zakona. Za tak zakon pa ni bila vlada, pa tudi stranke državnega zbora v večini ne. Teh razmer pa Slovenci nismo bili v moči zmagati, da si je nam dobro znano, da bi g. Šuklje bil posebno rad dosegel tak zakon, a ni mogel ničesa storiti. Člani naše katoliške stranke pa na Dunaji niso ničesa storili v tem oziru. Za take stvari se naudušujejo le pred volitvami.

Za deželno zavarovalnico se je izrekla večina deželnega zbora zaradi tega, ker bi take zavarovalnice ceneje poslovale, ker bi bili stroški manjši, ko bi jim ne trebalo agentov, večina poslov bi opravila županstva in davkarije. To je pa le mogoče, če državni zbor sklene prisilno zavarovanje pri deželnih zavarovalnicah. Če se

pa brez tega sklepa osnuje deželna zavarovalnica, je pa njen uspeh jako dvomljiv. Upravni stroški bodo isti, kakor pri zasebnih zavarovalnicah, imeti bode morala svoje zastopnike in agente, ki se bodo ruvali z zasebnimi zavarovalnicami za zavarovance. Posebno sprva bode težava. Zavarovanci so navadno za več let zavarovani pri zasebnih zavarovalnicah in bi od začetka ne mogli prestopiti k novi. Prva leta bi se pri njej zavarovali le taki, katerih že zasebne zavarovalnice prevzeti ne hote. Deželna bi jih pa bila prisiljena, ker drugače deželno zavarovanje pravi smisel zgubi. Med zavarovalnicami je navada, če katera prevzame večje zavarovanje, da se potem sama zavaruje pri jedni ali več drugih, da potem škoda zadene več zavodov. Jedna bi namreč prišla v zadrego, ali bi morala celo bankerot napovedati v neugodnem letu. Vprašanje je pa, če bi hotele zasebne zavarovalnice od deželne prevzeti taka pozavarovanja? Gotovo ni! Če bi ne hotele, bi bila osnova deželne zavarovalnice tako „vagana“ stvar, kakor bi stavili v loterijo. Zavarovalne zadeve so kočljive, kakor je nas poučila bivša „Slovenija“ in treba je previdnosti, da dežele ne zamotamo v največje denarne zadrege.

Kar se tiče pospeševanja gradbe novih železnic na Kranjskem, to je pač zadeva, katero je sprožil v deželnem zboru že gosp. Hribar. Katoliška stranka se je stvari polastila le v agitacijske namene, da bi ljudje mislili, da dobe železnico do vsake vasi, ako volijo pristaše naše katoliške stranke. Toliko je gotovo, da za grajenje železnic bode narodna stranka gotovo toliko storila, kot bi katoliška. Nekateri člani katoliške stranke so delali ovire celo grajenju dolenjske železnice, pa bi sedaj nakrat tako vneti za železnice bili postali.

Kar je katoliška stranka vsprejela glede sodišč v svoj program, je tudi pobrala že od narodne stranke. To vse je nedavno priporočal g. Gruntar v Bohinji na nekem shodu. Tedaj se mu je celo od katoliške strani nekaj ugovarjalo, češ, da bi se ljudje še bolj tožarili, če bi imeli bližje do sodišča. Sedaj so pa menda gospodje pri katoliški stranki spoznali, da jim ta stvar utegne koristiti pri volilni agitaciji.

Iz povedanega je vidno, da je naša katoliška stranka pobrala le program tiste stranke, katero danes tako pobija. Pač vprašati se moramo, če je treba tacega boja, ko so težnje obeh strank tako sorodne. Vprašati se pa moramo tudi, če bode to koristilo veri in cerkvi, da se duhovniki podajajo v tako strastno volilno agitacijo in ne z najpoštenejšimi sredstvi. Na Francoskem so imeli tudi take čase ob začetku republike. Duhovščina je ves svoj vpliv uporabljala proti republikancem. Posledice temu so bile jako žalostne, tako žalostne, da je papež moral duhovnikom svetovati, da naj se bolj odtegujejo politiki in ne nasprotujejo republiki. Končno pa tudi glas sv. Očeta ni mogel popraviti, kar so spridili francoski prelatje in duhovniki.

Tega nismo omenili, da bi hoteli morda žaliti duhovščino, temveč da pojasnimo, da v političnih ozirih se

tudi duhovščina lahko moti, in da cerkvi ne koristi, če se njeni služabniki preveč mešajo v posvetne reči.

### Politični pregled.

**Grof Hohenwart** je izstopil iz odseka za volilno reformo. Povod temu je, da je grof Badeni izjavil, da vlada hoče, da se cel načrt vsprejme. Grof Hohenwart je spoznal, da so te besede najbolj njemu namenjene. Grof Badeni namreč ne mara pustiti, da bi grof Hohenwart s svojimi predlogi celo stvar zavlačeval, temveč hoče, da se vladni načrt brez bistvenih prememb vsprejme. Vodja konservativcev je spoznal, da v odseku zanj ni več mesta in je zatorej iz odseka izstopil. Seveda s tem še ni rečeno, da bi morda grof Hohenwart v zbornici Badeniju ne delal kacic ovir. Toliko je gotovo, da se bode načrt v odseku hitreje rešil in spravljen pred zbornico, bodi kakršnakoli že potem njegova osoda. Grof Hohenwart je pa najbrž že pri konci z njegovim uplivom in po novih državnozbornskih volitvah ga najbrž ne bode več v zbornici poslancev. Prestavili ga bodo v gospodsko zbornico, kjer je mesto za politične upokoјence.

**Volilna reforma.** — Grof Badeni je že predložil cesarju načrt volilne reforme in dobil dovoljenje, da ga predloži državnemu zboru. Kakšen je ta volilni načrt, je sedaj še tajnost. Pri svojem nastopu grof Badeni o njem ni dal nobenih natančnejših pojasnil. Kar so časopisi o njem pisali, so najbrž le ugibanja. Dosedaj so skoro vse stranke za vlado, a ločile se bodo pa najbrž kmalu po tem, ko se volilna reforma predloži, kajti vsem strankam najbrž ne bode ugajala. Mej konservativci je celo več poslancev, ki so zoper vsako sedaj mogočo volilno reformo, posebno pa zoper to, da bi se delavcem dovolil kak vpliv na zakonodajo. V tem zmislu je nedavno pisal „Grazer Volksblatt“, ki je volilno reformo imenoval sleparijo. Po mnenji tega lista volilne reforme drugi ne želi, kakor socialni demokratje. Po našem mnenju jo pa želi vsak pravico-ljub. Če je ne žele uredniki tega lista, je to pač le dokaz, da pravicoljubje pri štajerski katoliški stranki ni posebno razvito.

**Dunajski župan.** — Vlada ni predložila dr. Luegerja cesarju v potrjenje za dunajskega župana. Drugi teden bode nova volitev. Protisemitje baje mislijo voliti zopet Luegerja. Grof Badeni se pa ne misli dati prestrašiti, temveč bode razpustil mestni zastop, če se protisemitje ne odločijo koga drugega izvoliti za župana. Pri novih volitvah pa niso več povsem gotovi zmage, kajti ni gotovo, da bi jih podpirali uradniki in učitelji. Tudi Čehi se bodo dvakrat premislili, predno bodo dali protisemitom svoje glasove, ko se je Lueger v svojem govoru po izvolitvi bil postavil tako na skrajno nemško-narodno stališče. Če bi na Dunaji nastali kaki izgredi, misli vlada poglasiti izjemno stanje in če bi protisemitje in konservativci v državnem zboru delali vladi zaradi nepoterenja dr. Luegerja kake ovire, se bode pa razpustil državni zbor. — Vidi se, da novi ministerski predsednik zares hoče pokazati svojo železno roko.

**Trentinsko vprašanje.** — Grof Badeni hoče se baviti z veliko pozornostjo tudi s trentinskim vprašanjem. Italijani že goje nade, da se izpolnijo njih želje. Če bi se to zgodilo, bode pa prišlo slovensko vprašanje na dnevni red. Razmere Slovencev na Štajerskem in Koroškem so podobne italijanskim na Tirolskem. Če se Italijanom dovoli neka samouprava na Tirolskem, je smemo zahtevati tudi Slovenci na Štajerskem in Koroškem, to tembolj, ker smo Slovenci zvesti Avstrijci, dočim Italijani škilijo čez mejo. Rusini bodo pa v tem slučaju tudi jeli za svoj del dežele zahtevati samoupravo. Vidi se, da se s trentinskim vprašanjem spravi na dnevni red mnogo težavnih vprašanj, katerih rešiti najbrž še ne bode kos sedanja vlada, če tudi se govori o njej, da ima železne roke. Najbrž se niti trentinsko vprašanje pod Badenijem ne reši.

**Shod čeških veleposestnikov.** — Minoli teden so v Pragi imeli češki konservativni veleposestniki shod. Kneza Karla Schwarzenberga ml. ni bilo na ta shod in se je s tem očitno pokazalo, da je ta mož popolnoma se sprl s svojimi tovariši. Knez je hotel biti nekak vodja, za kar mu je pa manjkalo vseh sposobnostij. O svojem času je bil s svojim neotesanim govorjenjem dal Nemcem povod, da so zapustili deželni zbor, potem se je vedno drgnil ob Mladočehe in naposled se je pa sprl s svojimi lastnimi tovariši. Zgubilo konservativno veleposestvo ž njim ni nič, državni in deželni zbor ne bodeta imela nobene škode, ako njega ne bode v njem, v odseku za volilno reformo, je baš on mnogo pripomogel, da se je sklenil tak načrt volilne reforme, da ni imel najmanjšega upanja, da bi bil vsprejet. On je bil največji nasprotnik nižjih stanov. — Shod veleposestnikov ni postavil za kandidata za deželni zbor nobenega ustavoverca, pa tudi nobenega člana češkega narodnega veleposestva. Gospodje so se postavili na tesnosrčno stališče svojih stanovskih koristij. Izrekli so se tudi zoper čisto zlato veljavo.

**Rusinska deputacija.** — Grof Badeni ni posebno vesel tega, kar pripravljajo rusinski kmetje. Na Dunaj pošljejo deputacijo 300 članov, ki bode pri cesarji se pritožila zaradi nerednosti pri poslednjih deželnozbornskih volitvah in ga prosila, da se zabranijo jednake nepravilnostij pri državnozbornskih volitvah. Poljaki si jako prizadevajo, da bi preprečili to deputacijo. Rusinsko razumništvo bi se še dalo pregovoriti, da se deputacija opusti; a kmetje so pa trdno prepričani, da dobe pravico na Dunaji pri cesarji. Sedaj je vprašanje, če bode grof Badeni mogel kako preprečiti, da bi deputacija ne bila pri cesarji vsprejeta. Deputacija poljskih kmetov ni bila vsprejeta, a drugič pa najbrž tega ne bode moč zabraniti. Za ministerskega predsednika je vsekako jako nepovoljno, ako o njegovem postopanju v Galiciji še sedaj prihajajo take pritožbe.

**Bolgarija.** — Na dnevnem redu bolgarske politike je zadnji čas prestop kneževskega sina Borisa iz katoliške vere k pravoslavni. Dočim narod, posebno poslanci to iskreno žele, ustavlja se temu zlasti njegova mati. Pa tudi knez menda ni posebno navdušen za to, ker mu Rusija za ta slučaj ni dala nobenega zagotovila, da bi ga pripoznala za kneza. Vender je pa knez z ozirom na to, ker želi to narod bolgarski in ve, da bi bilo tudi vseč Rusiji ravno minole dni pooblastil ministerskega predsednika Stojlova, da sporoči poslancem, da bode glede vere princa Borisa vse poskusil, da ustreže narodovi želji. Brezdvomno je torej zdaj, da Boris v kratkem prestopi k pravoslavju. Rusiji pač ta počasnost ni povsečna, vendar se upa, da bo ta korak v kneževi rodovini v zbližanje med Bolgarijo in Rusijo.

**Francija.** Znano, da se na Francoskem razni veljaki in vladni močje kaj radi zapletajo v razna sleparstva. To je dalo povod že mnogim rabukam in vsled enakih dogodkov je palo že dosti ministerstev. Ko je zopet minole dni socialističen poslanec Rouanet interpeloval vlado zaradi sleparstev pri južni železnici in zahteval, da se kaznujejo vsi krivci v tej zadevi, zlasti podkupljeni poslanci in se je vladi očitalo, da hoče vse te sleparije potlačiti, ker so v to zadevo zapleteni nekateri vladni privrženci, je vlada opravičevaje se, zahtevala, da se preide o interpelaciji na dnevni red. Zbornica tega ni storila in sprejela Rouanetov predlog, vsled česar je ministerstvo takoj podalo ostavko. Novo ministerstvo je sestavil radikalec Burgeois, ki je pri razvitji svojega programa posebno zadovoljil socialiste in radikale.

**Kuba.** — Ustaške čete na Kubi so vedno močnejše. Očitno je, da dobivajo pomoč iz severne Amerike. Posebno posamezniki, zlasti tovarnarji američanski iz dobičkarije in drugih ozirov prav močno podpirajo ustaše nasproti Španiji. Ta je žrtvovala že velikanske svote za Kubo, a še bo morala če bo hotela ondi kaj opraviti, kajti kakor rečeno, ustaši so